

## РЕЦЕНЗИЯ

За доц. д-р Красимира Табакова, единствен участник в обявения от ИФ на СУ “Св. Климент Охридски” конкурс за професор по 1.3, педагогика на обучението по ..... (методика на обучението по история)

Доц. д-р Красимира Табакова е родена в гр. Пазарджик. Висше образование - специалност – история, специализация “Нова и най-нова обща“ с втора специалност испански език, завършва през 1977 г. с общ успех от изпитите Добър 4,40 и “Отличен” от защита на дипломна работа. Една година (1977-1978) работи като учител по история в Пазарджик, две години (1978-1980) като преводач на Техноимпекс - България в Република Куба, три години (1980-1983) - като екскурзовод в Окръжен исторически музей и Художествена галерия, гр. Пазарджик.

През 1983 г. К. Табакова е избрана за преподавател (асистент) по тогавашната университетска дисциплина История на БКП. През 1990 г. , с решение на ФС на ИФ преминава в катедра “Архивистика и помощни исторически дисциплини”, където продължава да работи. През 1996 г. получава образователната и научна степен “Доктор”. К. Табакова е преминала всички степени на университетски преподавател. Хабилитира се като “Доцент по методика на обучението по история“ през 2006 г.

Доц. Табакова има 22 участия в научни конференции и семинари с историческа и историко-дидактическа проблематика. Включва се в различни научно-изследователски проекти. Владее писмено и говоримо руски и испански език, ползва английски и немски език. Езиковите ѝ компетентности по испански език намират приложение в научните ѝ специализации в Мадрид, Валенсия, Севиля, Малага, Мексико. Доц. д-р К. Табакова участва в няколко комисии свързани с обучението по история, ръководи и координира няколко семинара с учители по история.

Като доцент по методика на обучението по история в ИФ на Университета, тя води основни, задължителни и избираеми курсове в бакалавърска и магистърска степен. Като зам. декан доц. Табакова дава своя принос за работата на ИФ.

Цялостната научноизследователската дейност на доц. К. Табакова се представя от две публикувани монографии извън дисертацията, курс лекции по методика на обучението по история (под печат), няколко учебни помагала, 33 статии, три публикации в чужбина. Кандидатът за професор има една научна рецензия на дисертационен труд, няколко вътрешни (непубликувани) рецензии на учебници и учебни помагала.

Хабилитационният труд на доц. д-р К. Табакова “Мексико – България. Образователни паралели” (2003 г.), анализира националните образователни практики в двете страни и доказва общи тенденции в развитието на училищното историческо образование, обусловено от ценностите на демократичните общества и държави в края на ХХ и началото на ХХІ в.

*В обявения конкурс за професор по методика на обучението по история доц. д-р К. Табакова участва с монография на тема “Учебникът по история – дидактически аспекти” (публикувана) и “Методика на обучението по история - курс лекции” (под печат). Монографията разработва същностни дидактически проблеми на учебниците по история и цивилизация, създадени на основата на действащите учебни програми. Обстоятелството, че доц. д-р К. Табакова не е участвала в създаване на учебници, може би, допринася за нейния, сравнително обективен поглед към анализирания учебници, без да отстранява определено пристрастие.*

Структурата на монографията включва три глави, но в съдържанието отсъства съществен за всеки научен труд компонент - обзор на литературата по засегнатите теми и аргументация на собствената изследователска задача. В дидактическите изследвания, по правило, присъства и обоснована авторска хипотеза. Тези пропуски не се компенсират от използваните в труда публикации и препятстват разбирането на авторската позиция, концепция и приноси. Този пропуск би могъл да бъде избягнат само в автентично предварително обсъждане.

В ГЛАВА ПЪРВА - “Теоретични аспекти на учебника по история” доц. д-р К. Табакова разглежда значими теоретични проблеми. Възприемайки операционализирания в началото на 90-те години термин “ново поколение учебници”, тя осъществява аргументиран сравнителен анализ на действащите

учебници по история и цивилизация за прогимназиалната и гимназиалната степен. Изследователският подход се основава върху използване на количествени методи - предпоставка и възможност за адекватни изводи.

Познавателните, ценностните и дидактическите аспекти на действащите училищни учебници, на съвременните тенденции в тях и взаимодействието им с учебните програми, са разработени аргументирано. Намирам за методологически пропуск отсъствието на разграничение между функциониращи през 60-те до 80-те години съветски и български методически съчинения успоредно със западноевропейски текстове. Мисля, че наследството на технологичните похвати може да се използва, но с изрично позоваване на разликата в целите, на които те служат (въпрос поставен от мен в статията "Наследството – бремене или опора в трансформацията на обучението по история", 1993 г.)

Извън ползването на автора, като инструмент за разбиране същността на българските учебници и сравнението между тях, остават идеите на "Педагогика за мир" - основен идеен комплекс в западната хуманитаристика и специални дидактики на литература, история, философия, география, религия и др. Тези идеи имат основополагащо значение за трансформацията на училищното историческо образование в Западна Европа след Втората световна война, а след 1989 г. – и в Източна. От текста на монографията отсъстват редица публикации на български автори върху тази проблематика.

Отстояваните в монографията европейски дидактически и ценностни параметри при създаване на съвременни учебници би спечелило от позоваването на публикации върху няколко "европейски" учебника от края на XX и началото на XXI. Сред тях са познатите в България "История на Европа", учебно помагало в две издания (1993, 1997), Черноморска инициатива по история (2004, с българско участие) и други проекти на СЕ и "Евроклио".

Изследването на доц. д-р К. Табакова се базира върху добро познаване на учебните програми, ДОО и таксономията на Блум. На обоснована критика е подложено линейното разположение на учебния материал, заложено в учебния план през 1985 г. и практически действащ и до сега. Не става ясно, че учебните програми от началото на 90-те години до днес се стремят да преодоляват идеологизацията на всички компоненти на обучението – въпрос, поставен и в

разглежданата монография. Мисля, че ако протичащият от една година процес на усъвършенстване на учебните програми се съчетае с промени в закона за учебния план, българското историческо образование ще се приближи до практиките в другите държави-членки на ЕС.

В монографията се поставят, анализират и получават отговори въпроси, свързани най-вече с обема и достъпността на учебния материал. Утвърждават се иновационните практики, макар и без изрично указване на тяхната иновационност. Изводите на автора доказват неговия професионален поглед и навлизане в дълбочината на проблемите.

ГЛАВА ВТОРА - *“Дидактически компоненти на учебниците по история”* - разглежда историческите документи, понятията, изображенията. Очевидното повторение в заглавията на пар. 3 и пар. 4 е могло да бъде избягнато с конкретизиране на пар. 3.

Класификацията на изворите съчетава познати и нови гледни точки. Проследяват се технологичните подходи при работата с писмените документи извън авторския текст на учебниците. (Писмени извори често се включват в и авторските текстове, но с илюстративна или доказателна функция). Авторът утвърждава една от основните иновации на учебниците – поставяне на въпроси за непосредствен анализ – обстоятелство, което стимулира интелектуалната дейност не само по време на урока, но и извън него. (Тези подходи се появяват първо в учебниците на “Просвета”.)

В монографията заслужено е отделено широко място на изображенията – един проблем, който повече от век активно привлича вниманието на европейската и българската методическа мисъл. Систематизацията на илюстрациите съдържа интересни идеи, а анализът на дидактическите им аспекти е многопластов. Проследяват се разнообразни технологични подходи с примери от различните учебници. Подчертава се позитивното им въздействие върху развиване на определени умения за историческо познание, но остава почти недокосната ценностната функция на различните изображения, връзката между познавателните умения и ценностните ориентации. Изследването би спечелило от разглеждане, макар и кратко, на актуалните в западната дидактика и

хуманитаристика интерпретации на феномена “територия”, “териториални граници” и техният прочит от историческа перспектива.

В тази част на труда е разгледан и един от най-сложните и от десетилетия дискутиран проблем за понятията. В работата не е намерила място известната дискусия за понятията в сп. “История” от 90-те години. В нея преподаватели от Историческия факултет дават отговор на проблема за деидеологизацията на понятийния апарат на историческата наука и на учебниците. Известно е, че повечето участници в тази дискусия впоследствие участват активно в авторските колективи на учебници по национална и обща история. Съгласна съм, че проблемът за понятията се нуждае от работа на “цял екип” (с. 101).

ГЛАВА ТРЕТА - *“Представите, които формираме чрез учебниците по история”*, не е свързана с темата на монографията. Липсва теоретична постановка за “историческа представа”, както и аргументация на направения подбор.

ЗАКЛЮЧЕНИЕТО на труда резюмира кратко съдържанието на първа и втора глава. Богатият емпиричен материал остава извън едно цялостно обобщение с концептуално заключение и конструиране на собствена авторова теза. Това би било особено полезно за актуалното обновяване на българските учебници и осъществяване на нова стъпка в тяхната еволюция.

*В общата си преценка върху представеното монографично изследване на доц. д-р К. Табакова излизам от личния си изследователски опит върху българските учебници от 1878 до 1989 г., публикации върху методологически аспекти на трансформацията на училищното образование от авторитарно и идеологизирано към хуманизирано и ориентирано към демократични граждански ценности, участие във всички екипи за разработка на учебни програми за българското училище през последните повече от 25 години и в авторски колективи на над 20 учебника и учебни помагала от трети до XII клас, включително два на Съвета на Европа и ФАР.*

Монографията на доц. д-р К. Табакова е представително изследване, своеобразна “снимка” на достигнатото равнище в развитието на българските учебници по история и цивилизация. В ситуация на необходими и предстоящи иновации в програми и учебници, монографията придобива меродавно значение.

Основните ми възражения са свързани с принципни изисквания към изследователския труд. В монографията отсъства: 1. аргументиран, доколкото е възможно, обективен и почтен обзор и анализ на методологически и дидактически аспекти на свързаните с темата многобройни публикации; 2. отчетливо формулиране на собствената изследователска цел, средства за изследване и хипотеза за доказване; 3. цялостно заключение, включващо обобщения и обосновани предложения в духа на споделяните от автора принципи за хуманизирано и граждански ориентирано историческо образование.

Вторият труд - *“Методика на обучението по история – курс лекции”*- включва две глави: *“Теоретични основи на обучението по история”* и *“Технологични аспекти на обучението по история”*. Втората глава се базира върху разгледаната вече монография. Включването на исторически преглед на методическата мисъл е повече от наложително. В представения вид курсът лекции би могъл да бъде основа на преподаванията по учебната дисциплина, която продължаваме, за разлика от европейските държави, да наричаме *“методика на обучението по история”*.

Отсъствието и в курса лекции на обзор и коментар върху съществуващите публикации - една утвърдена практика в публикуваните курсове лекции в ИФ на Университета - за мен е неразбираема и силно смущаваща.

Стилът на двата труда би могъл, вероятно, да бъде значително подобрен при отделяне на повече време за обработка на текстовете. Най-малкото да се избегне използване на първо лице мн. ч., изоставено отдавна в научни публикации, както и присъствието на изрази от рода на *”с ръка на сърцето”*, *“ако сме откровени”*, *“правилно”* и др. подобни, снижаващи равнището на доказателност.

*Убедена, че посочените пропуски и бележки са били отстранени в процеса на работата, смятам че:*

*- Участието на доц. д-р К. Табакова в конкурса за професор по методика на обучението по история е успешно защитено чрез монографичното сравнително историко-дидактическо изследване на българските учебници по история и цивилизация. Използваните в него количествени методи са заложили широки възможности за научни обобщения, които могат да бъдат реализирани в бъдеще.*

*- Изследването на учебниците е основа за дискусии и намиране на адекватни решения на забелязани, анализирани и назрели проблеми в обучението..*

*- Курсът лекции е добра основа за университетски четения в ИФ по дисциплината “Методика”. Надявам се, че той ще бъде перманентно обновяван и допълван.*

*- К. Табакова усъвършенства преподавателския си стил през годините и проявява отговорно отношение към обучението на студентите.*

*Посочените постижения на трудовете на доц. д-р Красимира Табакова и качествата ѝ на университетски преподавател с отговорно отношение към подготовката на студентите ми дават основание да гласувам за нейния избор за “професор по методика на обучението по история”.*

София, 26 юли 2013 г.

Подпис:.....

(Проф. д-р М. Радева)